

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Түркілер өркениеті және Ұлы Жібек жолы.

ЖАРИЯЛАНДЫ
08.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/171643/

Кіріспе

Тақырыптың өзектілігі:

Түркілер өркениеті адамзат тарихындағы маңызды мәдени-тарихи феномендердің бірі. Түркілердің мәдениеті мен саяси ықпалы Азия мен Еуропа аймақтарын қамтыды. Ал Ұлы Жібек жолы – сол аймақтар арасындағы экономикалық, мәдени және саяси байланыстардың негізін қалаған ірі сауда жолы.

Мақсаты:

Түркілер өркениетінің ерекшеліктерін анықтау.

Ұлы Жібек жолының тарихи және мәдени маңызын ашу.

Түркілер мен Ұлы Жібек жолының өзара байланысын түсіндіру.

1. Түркілер өркениеті

1.1. Түркілердің шығу тегі мен қалыптасуы

Түркілердің тарихы б.з.д. I мыңжылдықта басталған. Алғашқы түркі халықтары Алтай таулары, Орталық Азия, Сібір және қазіргі Қазақстан аумақтарында қалыптасты.

Түркі сөзі: «Түрік» сөзі ежелгі Қытай жазбаларында «күшті», «берік» деген мағынада қолданылған.

Түркі қағанатының құрылуы: 552 жылы Бумын қаған Түрік қағанатын құрды. Бұл империя Ұлы дала аумағын қамтып, Еуразия кеңістігінде айтарлықтай ықпал етті.

1.2. Түркілердің мемлекеттік құрылымы

Басқару жүйесі: Түркі қағанаты орталықтандырылған мемлекет болды. Ел билеушісі – қаған. Қағаннан кейін шад, тегін сияқты лауазымдар болған.

Әлеуметтік құрылым: Түркі қоғамы ру-тайпалық құрылымға негізделген. Әр ру басшысы өз тайпасын басқарған.

1.3. Мәдениеті мен рухани құндылықтары

Тәңіршілдік: Түркілер аспан құдайы Тәңірге сенген. Табиғатқа табыну, жер-суды құрметтеу олардың дүниетанымында маңызды орын алған.

Орхон жазбалары: VI-VIII ғасырларда жазылған Орхон-Енисей жазбалары – түркі мәдениетінің алтын мұрасы. Бұл жазбалар Білге қаған, Күлтегін сияқты тұлғалардың

ерліктерін сипаттайды.

Музыка мен өнер: Түркілерде қобыз, домбыра сияқты аспаптар кең таралған. Қолөнер, металл өңдеу, әшекей жасау сияқты өнер түрлері дамыған.

1.4. Экономикасы мен шаруашылығы

Көшпелі мал шаруашылығы: Түркілер негізінен жылқы, қой, сиыр өсірген. Бұл шаруашылық олардың экономикасының негізі болды.

Сауда-саттық: Түркілер Ұлы Жібек жолы арқылы саудаға белсене араласып, Еуразияның экономикалық жүйесінде маңызды рөл атқарды.

2. Ұлы Жібек жолы

2.1. Ұлы Жібек жолының жалпы сипаттамасы

Жібек жолының тарихы: Ұлы Жібек жолы б.з.д. II ғасырда пайда болып, Қытайдың Чаньань қаласынан басталып, Орта Азия, Таяу Шығыс, Жерорта теңізі елдеріне дейін жеткен.

Маршруттары: Жол бірнеше бағытқа бөлінді:

Солтүстік бағыт (Орта Азия мен Қазақстан аумағы арқылы).

Оңтүстік бағыт (Иран мен Үндістан арқылы).

Теңіз бағыттары (Жерорта теңізі және Араб түбегі арқылы).

Жібек жолының маңызы: Бұл жол арқылы тек сауда ғана емес, мәдениет, ғылым, дін және өнер идеялары таралды.

2.2. Түркілердің Ұлы Жібек жолындағы рөлі

Түркілер Жібек жолының ортасында орналасып, оның жұмыс істеуіне белсенді ықпал етті.

Қауіпсіздік: Түркілердің әскери күші жолдың қауіпсіздігін қамтамасыз етті. Сауда керуендері олардың бақылауындағы аумақтар арқылы еркін жүре алды.

Сауда:

Түркілер Қытайдан жібек, қағаз, шай алып келіп, Еуропаға жеткізді.

Еуропадан Қытайға әйнек, қару-жарақ, қымбат металдар апарылды.

Мәдени байланыс:

Буддизм, ислам, христиан сияқты діндер осы жол арқылы таралды.

Түркі мәдениеті мен тілі басқа халықтармен байланыста дамыды.

2.3. Ұлы Жібек жолының түркілер өркениетіне әсері

Жібек жолы түркілердің экономикалық әл-ауқатын жақсартты.

Түркілер мәдениеті басқа халықтардың мәдениетімен байланыста жаңа деңгейге көтерілді.

3. Түркілер өркениеті мен Ұлы Жібек жолының байланысы

Түркілер өркениеті Ұлы Жібек жолының дамуына орасан зор үлес қосты.

Түркілер Жібек жолын бақылап қана қоймай, оны пайдалана отырып, өздерінің өркениетін кеңейтті.

Ұлы Жібек жолы арқылы түркі мәдениеті басқа елдерге таралды. Орта Азияның

қалалары (Тараз, Испиджаб, Отырар) маңызды сауда және мәдени орталықтарға айналды.

4. Түркілер өркениеті мен Ұлы Жібек жолының қазіргі маңызы

Түркілер өркениетінің мәдени және рухани мұралары әлі күнге дейін сақталуда. Ұлы Жібек жолы қазіргі заманда «Бір белдеу – бір жол» бастамасы арқылы қайта жаңғыртылуда. Бұл жол Қазақстанды әлемдік сауда жүйесінің маңызды бөлігіне айналдырды.

Қорытынды

Түркілер өркениеті мен Ұлы Жібек жолы – адамзат тарихындағы маңызды кезеңдер. Олар тек өз заманында ғана емес, қазіргі уақытта да экономикалық, мәдени және рухани тұрғыдан маңызды рөл атқарады. Түркілердің бай мұрасы мен Жібек жолының байланысы Қазақстанның тарихы мен мәдениетінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Оқушыларға арналған мақала жариялау мүмкіндігі

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.